

3. *Плахотник В.М. Теоретичні основи навчання іноземних мов на початковому етапі в середній школі: Дидактико-методичний аспект: Дис... д-ра пед. наук. у формі наукової доповіді: 13.00.02. – Київськ. наук. дослід. Інститут педагогіки. – К., 1992. – 52 с.*

RESULTS OF EXPERIMENTAL TESTING OF EFFECTIVENESS OF METHODS OF FORMING PROFESSIONAL COMMUNICATIVE SKILLS IN ENGLISH OF STUDENTS OF PHYSICAL TRAINING DEPARTMENT

LILIYA MORSKA

The Institute of Pedagogics of the Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv.

The author of the article presents the results of application of forming professional communicative skills in English of the students of the physical training department.

The following experimental data are presented here:

- 1) materials for defining the primary level of communicative skills having been formed;
- 2) materials for conducting of of experemental training;
- 3) materials for defining the total level of formation of professional communicative skills in English in the sphere of physical training and sport.

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПОГЛЯДІВ МИХАЙЛА ДЕМКОВА

АНДРІЙ ОКОПНИЙ

Львівський державний інститут фізичної культури

Галузь фізичної культури і спорту, як і вся системи освіти в незалежній Україні знаходиться в процесі реформування. Однією з причин, що гальмують прогресивні перетворення в освіті, в тому числі у фізичному вихованні, спричинених потребою докорінної реорганізації системи виховання й навчання, є недостатнє знання історичного досвіду української педагогічної думки, зокрема періоду ХІХ – початку ХХ ст. Саме такий досвід дає можливість багато почерпнути для переосмислення існуючої та побудови нової сучасної національної системи тіловиховання, розв'язання її теперішніх і майбутніх актуальних питань.

Останні дослідження в теорії фізичного виховання, історії педагогіки, проблем виховання молоді [7, 8, 9, 10, 11 та ін.] спираються на доробки українських педагогів минулого (Володимира Мономаха, Костянтина Ушинського, Олександра Духновича, Софії Русової, Григорія Ващенко, Василя Сухомлинського, Олександра Тисовського, Івана Боберського та ін.), що сприяє об'єктивному розумінню розвитку тіловиховання в сучасних умовах.

На наш погляд, особливої уваги щодо тіловиховання заслуговує педагогічна думка України кінця ХІХ – початку ХХ століття.

Метою нашого дослідження є вивчення та аналіз поглядів на фізичне виховання українського педагога, діяльність якого припадає на кінець ХІХ – початок ХХ ст. М.І. Демкова (1859 – 1939). Окремі питання його праць у цьому напрямі були розкриті в статті “Оздоровчо-гігієнічний напрям фізичного виховання в педагогічній творчості Михайла Демкова” [2].

Україна багата вченими, письменниками, будівничими, особливо педагогами, які в часи залежності змушені були працювати на “старшого брата”. Як писав І. Огієнко “так скрізь буває в житті: народ з більшою культурою, з більшою освітою завжди впливає на свого сусіда, а сусіда переймає все краще. І нема нічого дивного, що наші українці рано почали сунути в Москву, де їм давали великі посади” [1, с. 67]. Це стосується наших педагогів (Єпифаній Славинецький, Феофан Прокопович, Костянтин Ушинський, Памфіл Юркевич, Михайло Демков та ін.), про що наголошує І. Огієнко. “Здавна українці вславились, як гарні педагоги. Шкіл у нас на Україні скрізь було

багато, майже кожне село мало свою братську школу; тому роботи учителям завше було доволі, і не диво, що в нас бували дуже гарні педагоги. Україна виробила, під впливом польським, свою оригінальну педагогічну систему. В Росію кликали наших учителів, і в віці XVII, й увесь XVIII вік, кликали навіть в XIX віці” [1, с. 94-95].

Демков Михайло Іванович народився 24 березня 1859 року на хуторі Скринний Чернігівської області. У 1887 році закінчив Ніжинську гімназію і в 1891 році – Київський університет. З 1891 року викладав фізику і природознавство в Чернігівській жіночій гімназії і в Глухівському учительському інституті. В 1905-1911 роках – ректор Московського учительського інституту (підкреслення наше). Після 1917 року викладав педагогіку та історію педагогіки в Прилуцькому педагогічному технікумі. М.І. Демков – автор перших великих підручників з педагогіки для учительських інститутів, учительських семінарій і педагогічних класів жіночих гімназій. Помер 27 березня 1939 року в м. Прилуки [3].

Свої погляди, рекомендації щодо тіловиховання вчений виклав у праці “Курс педагогіки” (2 частини). У першій частині “Курсу педагогіки” (1907) автор XVI главу присвячує питанням фізичного виховання, зокрема: фізичним вправам, гімнастиці; вихованню здоров’я учнів, екскурсіям, освітнім подорожам [4, с. 225-234]. На основі аналізу цього розділу можна стверджувати, що М.І. Демков на початковому етапі дослідження проблем теорії фізичного виховання опрацьовує оздоровчо-гігієнічний напрям тіловиховання, що було виявлено нами на першому етапі дослідження творчої діяльності педагога [2]. У подальших своїх працях вчений глибше вникає в теорію фізичного виховання, що підтверджує глава VII другої частини “Курсу педагогіки” (1908) під назвою “Фізичне виховання”. У ній автор розкриває питання тіловиховання (вступ, прогування, рухливі ігри, оцінка фізичного розвитку, гігієнічні вимоги та ін.) періоду раннього дитинства, коли закладаються “основи майбутнього здоров’я, міцності і сили” [5, с. 84 - 101]. Підтверджуючи необхідність організації фізичного виховання, педагог наголошує, що “здоров’я, сила, спритність, працездатність для кожної людини найбільш цінні блага, оскільки вони наділяють людину багатьма радостями життя і без них життя стає тяжким і нецікавим. Навіть у некультурних народів батьки знають цінність фізичного розвитку дітей і докладають зусиль, щоб діти були міцними і здоровими” [5, с. 84].

У наступних своїх працях педагог розкриває крім загальних питань фізичного виховання, гігієни, харчування, ще й потребу цілеспрямованого, організованого процесу тіловиховання у трудовій практиці, поєднує трудову діяльність школярів, їх майбутню професію із заняттями фізичними вправами [6]. Це, на нашу думку, одні з важливих педагогічних кроків в обґрунтуванні прикладної фізичної підготовки школярів в умовах взаємозв’язку фізичного виховання з трудовим, що свідчить про прогрес теорії організації фізичного виховання кінця XIX початку XX століття, до якого долучаються українські педагоги.

Живучи в дошкільний період вдома, дитина має змогу проводити весь час у грі, іграх, рухаючись, не усвідомлено виконувати фізичні вправи. У школі, вона повинна бути не в одному місці і напружено розумово працювати. Якщо враховувати, що діяльність поєднана з фізичними вправами, складає наполегливу потребу дитини, то стає зрозумілим, як важко відбивається шкільний режим на організмі дитини. Педагог повинен, щоб згладити різницю шкільного і дошкільного життя, треба на перших етапах початкової освіти відводити найбільше часу рухам і фізичним вправам, а також зменшити обсяг ручної праці [6]. Це особливо стосується “трудової школи”, учні якої повинні бути фізично сильні і володіти потрібними трудовими вміннями і навичками.

Педагог наголошує, що завданням початкової народної школи (він називає її “трудою”) є навчити дітей “розумно працювати”. Це не означає, що школярі мають тільки володіти технічним вміннями і навичками, а те, що повинні мати певний рівень загальної (зокрема фізичної) підготовленості, яка необхідна ремісничій та

сільськогосподарській праці. Для того, щоб школа виховувала працівника, який “любить труд, докладає для цього всі сили і здібності і може самостійно вирішувати трудові завдання” М.І. Демков рекомендує школі відповідно до її конкретних завдань використовувати засоби і методи фізичного виховання. Такий підхід до взаємозв'язку трудового і фізичного виховання є актуальним і нині, починаючи з виховання дошкільнят. Це підтверджує думка сучасного дослідника проблем фізичного виховання дітей дошкільного і молодшого шкільного віку Е.С. Вільчковського, який пише: “Фізичне виховання тісно пов'язане з трудовим, воно створює необхідні передумови для високопродуктивної праці людини. Технічний прогрес в сфері праці в наш час не знижує, а в певній мірі збільшує необхідність фізичної підготовки до трудової діяльності, хоча і в іншому, чим раніше відношенні. У перспективі, як стверджують соціологічні прогнози, підвищуються вимоги до загальної працездатності робітника у переважній більшості професій, які базуються на міцному здоров'ї та нормальному фізичному розвитку людини. В процесі занять фізкультурою поширюються функціональні можливості організму, розвиваються координаційні здібності, окомір, сила, швидкість, витривалість та інші якості, що позитивно впливають на оволодіння трудовими діями” [9, с. 23].

Розробляючи питання фізичного виховання М.І. Демков з острахом вказує, що “наша міська так і сільська молодь не вміє володіти своїм тілом”. Це відбивається формуванням неправильної постави. “Рідко ми бачимо правильно, вертикально підтягнуті спини, цілеспрямовані рухи. Як правило, це сутулі фігури, при ходьбі негарне перекачування з боку набік, без потреби махання руками і т.п. Все це настільки буденні явища, що на них вже перестали звертати увагу” [6, с. 48]. Педагог підкреслює, що для підготовки надійного робітника необхідно навчити його “володіти тілом” – вибрати його правильне положення, “так як при невмінні володіти тілом не може бути якісної роботи”.

Обґрунтовуючи необхідність виховання правильної постави вчений підкреслює, що “правильне вертикальне положення тіла має найкращі умови для розвитку органів і систем організму”. Правильне положення тіла обумовлюється головним чином, “струнким і рівномірним розвитком м'язів обох сторін тіла. Нерівномірність розвитку м'язів цієї чи іншої сторони веде за собою їх “нерівносильність”. При цьому втримати пряме положення тіла стає неможливим: одне плече стає вище другого, тулуб нахилиється в сторону (сколіоз), а разом з цим губиться надія на здоров'я і на необхідну працездатність.

Нагляд за збереженням правильної постави педагог покладає на школу та сім'ю. Усвідомлюючи названу проблему, вчений наголошує на необхідності зобов'язувати школу привчати дітей рівномірно користуватися м'язами обох сторін тіла. Педагог виводить загальне правило при виконанні фізичних вправ: “що зроблено однією рукою чи ногою, повинно бути повторене іншою”. Знаючи слабкий рівень грамотності народу, доступності викладених в літературі питань фізичного виховання того часу, вчений у своїй “початковій педагогіці для учнів народних шкіл і грамотних селян” [6], рекомендує привчати дітей відкривати двері то однією, то іншою рукою; при підйомі сходами опиратися то на одну, то на іншу ногу... і т. п. З цього положення освітянин дає змогу зрозуміти, що дітей з перших днів школи треба вчити управляти своїми силами: правильно виконувати рухи, правильно сидіти, стояти, ходити, бігати, повертатися, нахилити голову, тулуб і “використовувати все це з найбільшою вигодою для себе”.

Педагог знаючи, що успіх в будь-якій роботі залежить від злагодженості дій колективу, рекомендує організовувати в школі масові виступи з фізичними, гімнастичними, військовими вправами, що сприяє вірі в себе, злагодженості колективу.

М.І. Демков наголошує на необхідності співпраці школи і батьків у збереженні сил і здоров'я дітей, всіляко підтримувати клопотання, заходи школи для їх тілесного розвитку. Готуючи школярів до майбутньої трудової діяльності вчений підкреслює

важливість у забезпеченні працездатності лімітуючих систем: серцево-судинної і дихальної. Рекомендує застосовувати вправи, які сприяють розвитку серця і легень, зокрема рухливі ігри та гімнастику.

Український педагог М.І. Демков у своїх працях приділяв значну увагу проблематиці змісту фізичного виховання (підбір засобів і методів у тіловихованні школярів, взаємозв'язок фізичного виховання з трудовим, формування постави, оздоровчим формам фізичного виховання та ін.), яка є актуальною і нині, коли сучасна система фізичного виховання не функціонує належним чином і вимагає конкретних кроків з боку держави, науковців щодо її поліпшення.

Педагогічна спадщина М.І. Демкова не втратила свого значення в наш час і заслуговує на увагу та творче використання після відповідного аналізу і осмислення не лише у сфері теорії фізичного виховання, історії фізичної культури, а й усією багатогранною системою навчання і виховання України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу: Репринтне відтворення видання 1918 року. – К.: "Абрис", 1991. – 272 с.
2. Окопний А. Оздоровчо-гігієнічний напрям фізичного виховання в педагогічній творчості Михайла Демкова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Збірник наукових праць під ред. Єрмакова С.С. – Харків: ХХІІІ, 2000. - №15 – С. 8-11.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
4. Демков М.И. Курс педагогики /часть I/. – Москва, 1907. – 315 с.
5. Демков М.И. Курс педагогики /часть II/. – Москва, 1908. – 338 с.
6. Демков М.И. Начальная педагогика (для учащихся в народной школе и для грамотных крестьян). – Москва, 1913. – 63 с.
7. Васьба О. М. Нариси з історії спортивного руху в Західній Україні. - Івано-Франківськ: Лілея - НВ, 1997. - 232 с.
8. Васьневський О. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси. - Львів: ЛОИМІО, Львівське обласне педагогічне товариство ім. Г. Ващенко, 1996. – 238 с.
9. Завичковський Е.С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку. – Львів: ВНТЛ, 1998. – 336 с.
10. Педагогічні технології /О.С. Падалка, А.М. Нісімчук, І.О. Смолюк, О.Г. Шпак/ К.: Українська енциклопедія, 1995. – 253 с.
11. Федула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.: Академія, 2000. – 544 с.

PHYSICAL EDUCATION IN A SYSTEM OF PEDAGOGICAL SIGHTS OF M.DEMKOV ANDRIY OKOPNYI

Lviv State Institute of Physical Culture

Contents of physical education in legacy of Ukrainian teacher Demkov M.I. (1859 - 1939) is being disclosed. Particularly attention is being paid to physical education of young children, schoolchildren, interconnection of labor education and physical education, problem of bearing, etc.

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ЕТНОПЕДАГОГІЦІ НАТАЛІЯ ОЛЬХОВА

Волинський державний університет імені Лесі Українки

Наукові дослідження та практика роботи свідчать, що в сучасних умовах зростає погіршення стану здоров'я дітей і молоді. Серед найбільш виражених